

Visie duurzaamheid in de Openbare Verlichting H2O

**Vastgesteld door de raad van Hattem
op 24 september 2012**

Visie duurzaamheid in de Openbare Verlichting H2O

“....daar waar duurzaamheid en praktijk samenkomen....”

Verantwoording

Titel	Visie duurzaamheid in de Openbare Verlichting H2O
Opdrachtgever	Gemeente Heerde
Projectleider	Hans Notkamp
Auteur(s)	Tjidsger Wierda
Tweede lezer	André ter Velde
Projectnummer	4765513
Aantal pagina's	18 (exclusief bijlagen)
Datum	Fout! Verwijzingsbron niet gevonden.
Handtekening	

Colofon

Tauw bv
afdeling Civiel
Handelskade 11
Postbus 133
7400 AC Deventer
Telefoon +31 57 06 99 91 1
Fax +31 57 06 99 66 6

Dit document is eigendom van de opdrachtgever en mag door hem worden gebruikt voor het doel waarvoor het is vervaardigd met inachtneming van de rechten die voortvloeien uit de wetgeving op het gebied van het intellectuele eigendom. De auteursrechten van dit document blijven berusten bij Tauw. Kwaliteit en verbetering van product en proces hebben bij Tauw hoge prioriteit. Tauw hanteert daartoe een managementsysteem dat is gecertificeerd dan wel geaccrediteerd volgens:

- NEN-EN-ISO 9001

Kenmerk R001-4765513TWR-awk-V03-NL

Inhoud

1. Verantwoording en colofon 5

1	Inleiding.....	9
1.1	Aanleiding.....	9
1.2	Proces	9
1.3	Doelstelling.....	9
1.4	Leeswijzer	9
2	Duurzaamheidsaspecten in de (Openbare) Verlichting.....	11
2.1	Klimaatverandering en duurzaamheid.....	11
2.2	Energiegebruik	11
2.3	Lichthinder	12
2.4	Lichtvervuiling.....	12
2.5	Materiaalgebruik.....	12
3	Visie	13
3.1	Buitengebied	13
3.2	Woongebieden	13
3.3	Energiebesparing	14
3.4	Lichthinder en -vervuiling	14
3.5	Materiaal.....	15
3.6	Gemeentegrensoverstijgende gebieden	15
4	Nawoord.....	17

Kenmerk R001-4765513TWR-awk-V03-NL

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

In het klimaatactieplan hebben de gemeenten in de regio Noord-Veluwe een aantal ambities op het gebied van duurzaamheid en energiebesparing beschreven. Openbare Verlichting (OVL) is hiervan een belangrijk onderdeel en de gemeenten Heerde, Hatterm en Oldebroek hebben elkaar hierin gevonden. Dit heeft geleid tot het vormen van deze visie.

1.2 Proces

De basis van deze visie is gelegd tijdens twee werksessies. Tijdens de eerste sessie zijn de gemeenten geïnformeerd over mogelijkheden in de OVL op het gebied van duurzaamheid. Tijdens deze sessie hebben de deelnemers huiswerk mee gekregen op basis waarvan er is gezocht naar kansen en mogelijkheden tot het ontwikkelen van synergie. Tijdens de tweede sessie zijn de ideeën uitgewisseld. Er is veel discussie gevoerd over de mogelijkheden, kansen, knelpunten en voor- en nadelen. Het resultaat is deze visie.

1.3 Doelstelling

Deze visie heeft verschillende aspecten tot doel:

- Het vastleggen van afspraken
- Kansen en knelpunten voor de gezamenlijke regio benoemen (samenwerking)
- Inzicht geven in de betekenis van duurzaamheid in de OVL

1.4 Leeswijzer

Hoofdstuk 2 bevat begeleidende informatie over mogelijkheden op het gebied van duurzaamheid in de OVL. Hoofdstuk 3 geeft de daadwerkelijke visie van de H2O gemeenten weer.

2 Duurzaamheidsaspecten in de (Openbare) Verlichting

2.1 Klimaatverandering en duurzaamheid

Het is onderhand duidelijk dat het klimaat verandert. CO₂-uitstoot, energiebesparing en duurzame energie krijgen zeer veel aandacht van overheden op alle lagen. Duurzaamheid ligt in het verlengde hiervan en gaat uit van *“Het tegemoet komen aan de behoeften van huidige generaties, zonder toekomstige generaties te beperken zich te voorzien in hun behoeften”*.

De Openbare Verlichting speelt hierin een belangrijke rol omdat dit bij uitstek een sector is waar energiebesparing en verduurzaming plaats kan vinden.

Iedere situatie, ieder project, ieder handelen en ieder product vraagt een andere manier of wijze waarop over duurzaamheid geoordeeld kan worden en dat geldt ook voor de Openbare Verlichting. Het is van belang vooraf de duurzaamheidsaspecten te benoemen en te erkennen. Daarna dient men zich te beperken tot deze (h)erkende aspecten.

Welke duurzaamheidsaspecten onderscheiden wij in de Openbare Verlichting? Basaal kan er een onderscheid gemaakt worden op vier aspecten:

1. Energiegebruik
2. Lichthinder
3. Lichtvervuiling
4. Materiaalgebruik

2.2 Energiegebruik

Gemiddeld gaat zo'n 60-80 % van het gemeentelijk elektriciteitsgebruik naar OVL. Voor de H2O gemeenten zit dit rond de 50 %. Door nieuwe ontwikkelingen zijn er op korte en lange termijn grote besparingen te behalen. Dit is voor de H2O gemeenten belangrijk en daarom wordt hierop ingezet door toepassing van verschillende (nieuwe) technische mogelijkheden.

De gemeenten hebben afgesproken op vier mogelijkheden in te zetten:

- Saneren (het verwijderen van overbodige masten)
- Het toepassen van nieuwe technieken
- Het aanpassen van verouderde installaties
- Dimmen (het tijdelijk en plaatselijk verlagen van het lichtniveau)

2.3 Lichthinder

Lichthinder vindt voornamelijk plaats in de bebouwde kom en op lokale schaal. Wanneer men in de huiskamer een boek kan lezen dankzij de sportveldverlichting, wordt gesproken over lichthinder. Naast dit storend effect, is er sprake van energieverstopping doordat er voor licht betaald wordt dat niet gebruikt wordt op de wijze zoals het bedoeld is.

2.4 Lichtvervuiling

Van lichtvervuiling wordt gesproken als er verlichting geplaatst wordt op plaatsen waar dit niet direct nodig is en dit als gevolg heeft dat dit licht vervolgens naar de hemel uitstraalt. Lichtvervuiling is een belangrijk aspect voor de H2O gemeenten, mede naar aanleiding van het project 'Veluwe Donker en Stil'. Verlichting is voor sommige diersoorten een belangrijke storende factor en daarom is het creëren van duisternis op en rondom de Veluwe van belang.

2.5 Materiaalgebruik

Een ander duurzaamheidsaspect is het materiaalgebruik. Waar is de verlichtingsinstallatie van gemaakt? Binnen de scope van een verlichtingsproject hebben wij het over masten, armaturen, lampen en de ondergrondse infrastructuur.

Lichtmasten (lantaarnpalen in de volksmond) zijn in Nederland veelal gemaakt van staal en aluminium. Daarnaast is er een nieuwe ontwikkeling op het gebied van gerecycled kunststof. Er kan op het gebied van duurzaamheid veel winst behaald worden door te kijken naar de levensduur van materialen, het benodigde onderhoud en het productieproces.

3 Visie

3.1 Buitengebied

Het buitengebied beslaat uit een substantieel deel van het gemeentelijk grondgebied. Een groot deel van dit buitengebied betreft Ecologische Hoofdstructuur (EHS). De provincie Gelderland vindt het belangrijk dat het buitengebied, vooral de Veluwe, donker en stil blijft (getuige ook het project 'Veluwe Donker en Stil'). Daarom wordt met deze visie op buitengebied sterk ingezet op beperking van verlichting in deze gebieden.

De provincie Gelderland heeft een beleid "Niet verlichten, tenzij.." geschreven over het toepassen van verlichting in het buitengebied. "Niet verlichten, tenzij.." houdt in dat een andere beslissingsboom wordt gehanteerd bij de afweging of er verlichting aangebracht wordt op wegen en kruisingen. Er moeten zwaarwegende redenen zijn om wel verlichting te plaatsen in deze gebieden. Er zal eerder gekeken worden naar andere (duurzame) maatregelen om de verlichtingsbehoefte (bijvoorbeeld de attentiewaarde) in te lossen. De H2O gemeenten sluiten zich bij deze werkwijze aan.

Twee belangrijke aandachtspunten voor de gemeenten in de overweging om wel of geen verlichting te plaatsen zijn de ecologische waarde van een gebied en de veiligheid.

Afspraak H2O gemeenten:

- In het buitengebied wordt niet verlicht, tenzij anders nodig blijkt (het "Niet verlichten, tenzij..." principe)
- Het "Niet verlichten, tenzij..." principe wordt in EHS-gebieden strenger gehandhaafd
- Er wordt ten aanzien van de criteria gekeken naar het provinciaal beleid

3.2 Woongebieden

In de woongebieden in de gemeenten wijkt het huidige verlichtingsniveau af van de richtlijnen. Omdat er geen klachten zijn van inwoners, willen de gemeenten de bestaande niveaus handhaven. Het bestaande niveau wordt daarom vastgesteld als de H2O-norm. Hoe de H2O-norm zich verhoudt ten opzichte van de Aanbeveling voor OVL NPR-31201-1, de Nederlandse Praktijk Richtlijn voor openbare verlichting op basis waarvan de verlichting bepaald wordt, is echter niet bekend. Om dat te bepalen zal er een nulmeting uitgevoerd worden. De huidige gemiddelde verlichtingssterkte wordt vastgesteld als maximale verlichtingssterkte.

Afspraak H2O gemeenten:

- Er wordt onderzoek gedaan naar de huidige verlichtingsniveaus
- De huidige situatie wordt vastgesteld als H2O-norm en wordt meegenomen in het beleid

3.3 Energiebesparing

De gemeenten zetten in op een gezamenlijk doel ten aanzien van energiebesparing.

De gemeenten conformeren aan de doelstelling uit het klimaatactieplan. Dit betekent dat de gemeenten het energieverbruik jaarlijks met 2 % gaan terugdringen. Om deze doelstellingen te realiseren, hebben de gemeenten de volgende drie maatregelen vastgesteld.

De eerste maatregel is het verwijderen van lichtmasten in het buitengebied. Voordeel hierbij is dat dit tegemoet komt aan de doelstellingen van 'Veluwe Donker en Stil'.

Een tweede maatregel is het dimmen van de installaties waarbij de locatie van de installatie een bepalende factor is, evenals het percentage van dimmen. Een voorbeeld is om in de woongebieden tussen 11 uur 's avonds en 6 uur 's ochtends tot 50 % (van de H2O-norm) te dimmen. In winkelgebieden, hoofdstructuur en bedrijventerreinen verschillen de tijden en percentages. In de beleidsplannen wordt hier verder op ingegaan.

Een derde maatregel is de inzet op energiezuinige technieken. Hierbij valt te denken aan het toepassen van LED-verlichting, het vervangen van conventionele voorschakelapparaten door elektronisch gestuurde en het verbeteren van verlichtingsrendementen. Omdat de gemeenten zichzelf geen beperkingen willen opleggen ten aanzien van deze toepassingsmogelijkheden wordt deze derde maatregel minder expliciet verwoord. Dit voorkomt ook de frustratie van toekomstige ontwikkelingen.

Afspraak H2O gemeenten

De gemeenten conformeren zich aan het klimaatactieplan en streven naar 2 % energiebesparing per jaar door middel van:

- Het saneren van lichtmasten in het buitengebied
- Het dimmen van installaties
- Het gebruik maken van energiezuinige technieken
- Het nauw volgen van nieuwe ontwikkelingen

3.4 Lichthinder en -vervuiling

Gelet op het project 'Veluwe Donker en Stil' is in het buitengebied het tegengaan van lichthinder en -vervuiling van groot belang. Dit geldt overigens ook in de bebouwde kom. Lichthinder en -vervuiling worden zoveel mogelijk beperkt.

Afspraak H2O gemeenten:

- De gemeenten streven er naar een zo laag mogelijke hoeveelheid lichthinder en -vervuiling
- In het buitengebied wordt het "Niet verlichten, tenzij..." principe toegepast

3.5 Materiaal

Ten aanzien van duurzaam inkopen zijn criteria opgesteld door SenterNovem, (nu AgentschapNL), ook voor openbare verlichting. De H2O gemeenten hebben er voor gekozen om duurzaam inkopen ook in de openbare verlichting toe te passen.

De gemeenten hebben laten zien hierin vooruitstrevend te zijn en zullen dit doorzetten.

Afspraak H2O gemeenten:

- Ten aanzien van de materialisatie in de openbare verlichting wordt er duurzaam ingekocht
- De gemeenten streven er naar om in 2015 100 % duurzaam in te kopen

3.6 Gemeentegrensoverstijgende gebieden

Er zijn een aantal belangrijke wegen die over gemeentegrenzen gaan. De H2O gemeenten willen voorkomen dat er bij deze gemeenteovergangen problemen ontstaan door verschillende wijzen van verlichten. Daarom wordt daar, waar er op gemeentegrensoverstijgende wegen grootschalige vervanging plaats zal vinden, samenwerking gezocht. Hieruit volgt dat deze wegen eenzelfde uitstraling krijgen en dat vervanging gelijktijdig uitgevoerd wordt. Dit kan betekenen dat onderhoudswerkzaamheden of vervangingen vervroegd of verlaat uitgevoerd worden.

Afspraak H2O gemeenten:

- Bij de voorbereidingen van projecten wordt er onderling overlegd en is er een unanieme afstemming voordat een gemeentegrensoverstijgend project uitgevoerd wordt

4 Nawoord

Vele aspecten ten aanzien van duurzaamheid in de Openbare Verlichting zijn in dit stuk behandeld. Er zijn afspraken gemaakt tussen de gemeenten onderling op basis waarvan de gemeenten beleid op zullen stellen.

Communicatie over Openbare Verlichting is van groot belang omdat mensen Openbare Verlichting zien. Het werkt daarom direct in op de beleving die mensen hebben van hun omgeving. De keuzes die de gemeenten maken zullen daarom goed moeten worden gecommuniceerd naar inwoners, maar ook naar media.

Bij nieuwe projecten zullen bewoners vooraf worden geïnformeerd en daar waar nodig worden betrokken bij projecten. Hierbij blijven de afspraken uit deze visie geldend maar wordt er over de afspraken op bijvoorbeeld bewonersavonden met de bewoners gecommuniceerd. De lokale media spelen hierbij een grote rol.

Daarnaast blijkt uit deze visie een voortrekkers- en voorbeeldrol naar gemeenten in de omgeving, maar ook naar andere beleidsterreinen in de H2O. Deze visie is daarmee niet alleen een visie op duurzaamheid in de Openbare Verlichting, maar kan ook gezien worden als een visie over hoe gemeenten samen kunnen werken om gezamenlijke doelstellingen en ambities te formuleren en te realiseren, zowel op ambtelijk als bestuurlijk niveau.

